عمومي اسامبله
امنیت شورا

خپرېدل: عمومي
۲۷ فبروري۲۰۲۳
اصل: انګلیسي

عمومي اسامبله
اووه اویایمه ناسته
د اجنډا ۳۴ ماده
په افغانستان کې وضعیت

امنیت شورا
اووه اتیایم کال

په افغانستان کې وضعیت او پر نړیوالې سولې او امنیت یې اغیزې

د سرمنشي راپور

لومړی. مقدمه

۱. دا راپور د عمومي اسمبلۍ د ۶۸/۱۱ ګڼه پرېکړه لیک او د امنیت شورا د ۲۶۲۶ (۲۰۲۲) ګڼه پرېکړه لیک پر بنسټ سپارل شوی دی، چې په کې له سرمنشي غوښتل شوي څو په هرو دریو میاشتو کې د افغانستان د وضعیت او په افغانستان کې د ملګرو ملتونو مرستندویه پلاوي (یوناما) د ماموریت د تطبیق په اړه په محلي کچه راپور ورکړي.

۲. دا راپور د ۲۰۲۲ کال د ډسمبر په ۷ نېټه خپور شوي راپور (A/77/636-S/2022/916) راهیسې په افغانستان کې د ملګرو ملتونو د کړنو لکه سیاسي، بشردوستانه، او بشري حقونو هڅو په هکله تازه معلومات، او دغه راز د یوناما د ماموریت لپاره ستراتیژیکې او عملیاتي سپارښتنې هم وړاندې کوي.

دویم: اړوند بدلونونه

۳. د طالبانو برحاله چارواکي لا هم د نورو محدودوونکو اقداماتو او تدابیرو ترسره کولو له لارې په خلکو باندې خپل کنټرول سختوي. د ۲۰۲۲ کال په ډسمبر کې د ښځو پر لوړو زده کړو او په ملي او نړیوالو سازمانونو او ادارو (انجوګانو) کې د دوی د کار کولو بندیزونو اعلان د ښځو او انجونو بنسټیز حقونه نور هم راکم کړل. په عراق او ختیځ خراسان کې د اسلامي دولت (ISIL-K) ډلې د څو سترو بریدونو ادعا کړې، چې پکې ملکي وګړي، طالبان او بهرني وګړي په نښه شوي دي. یوناما بیا هم د برحاله چارواکو لخوا د پخواني دولت چارواکو او امنیتي پرسونل پر وړاندې د غیر قانوني وژنو، خپلسري نیونو او توقیف، ربړونې او ناسم چلند پېښې ثبت کړې، چې د ۲۰۲۱ کال د اګسټ میاشتې د عمومي بښنې څخه سرغړونه ده. یوناما همدا راز د برحاله چارواکو لخوا واک ته له رسېدو وروسته، د قضایي بدني مجازاتو په تطبیق کې زیاتوالی او د لومړي ځل لپاره د قضایي پلوه بند شوي عام محضر کې اعدام پېښې مستند کړې دي. برحاله چارواکو د سوداګرۍ په ګډون د نورو برخو څخه د عوایدو په راټولو کې د زیاتوالی راپور ورکړی او پر اقتصادي ځان بسیاینې باندې لا هم ټینګار او تمرکز لري. بشري اړتیاوې په توله کې د زیاتېدو په حال کې دي؛ سره له دې چې، په ۲۰۲۳ کال کې د اټکل له مخې د بشردوستانه مرستو لپاره د اړمنو خلکو شمېر ۲۸،۳

میلیونه تنو ته رسېږي، چې د ۲۰۲۲ کال د ۲۴،۴ میلیونو او په ۲۰۲۱ کال کې د ۱۸،۴ میلیونو تنو په پرتله زیاتوالی ښيي. پر ښځینه مرستندویه کارکوونکو بندیز زیات سازمانونه او اداري دې ته اړ کړل څو خپلې چارې ودروي، چې پر اړمنو وګړو او په تېره بیا ښځو او انجونو باندې ناوړه اغېزه کوي، سره له دې چې، د برحاله چارواکو لخوا په دې برخه کې محدود شمېر غیر رسمي معافیتونه هم ورکړل شول. دغو محدودیتونو د ۲۰۲۳ - ۲۰۲۵ کالونو لپاره د افغانستان لپاره د ستراتیژیک چوکاټ جوړول له ځنډ سره مخ کړي، چې د لیرې کولو لپاره يې له برحاله چارواکو سره رواني خبرې اترې لا هم کومې پایلې ته ندي رسیدلي.

الف. سیاسي بدلونونه

۴. برحاله چارواکو د ۲۰۲۲ کال په پای کې یو شمېر پرېکړې وکړې، چې د ښځو او انجونو حقونه نور هم محدودوي. د برحاله د لوړو زده کړو وزارت د کانکور په ازموینه کې ښځینه زده کوونکو ته د ګډون اجازې له ورکولو څو اونۍ وروسته، د ډسمبر په ۲۰ نېټه د برحاله د کابینې پرېکړې په تړاو یو مکتوب صادر کړ، چې تر امر ثاني پورې د ښځو لپاره لوړې زده کړې ځنډوي او تر هغه وخته به دوام مومي څو د افغاني کلتور سره سم یو مناسب شرعي چاپېریال رامنځته شي. د برحاله د پوهنې وزارت د جنورۍ په ۸ نېټه یو مکتوب خپور کړ چې پکې برحاله چارواکو ته لارښوونې شوې وې څو په هغو ولایتونو کې تر شپږم ټولګي پورې د انجونو ښوونځي، روزنیز مرکزونه او مدرسې، د انجوګانو لخوا تطبیق کېدونکو جواز لرونکو ښوونځیو او ټولګیو په ګډون، بیا پرانیزي چې له دې مخکې هلته بند و. د برحاله د لوړو زده کړو وزارت د جنورۍ په ۲۸ صادر شوي مکتوب کې خصوصي پوهنتونونو او د لوړو زده کړو مرکزونو ته لارښوونې کړې چې تر بلې خبرتیا پورې دې پوهنځیو ته د جذب لپاره د ښځینه زده کوونکو د ازموینې نوملیکنه نه کوي، چې په دې توګه د لوړو زده کړو په خصوصي مؤسسو کې هم د دوی د زده کړو مخه ونیول شوه. د برحاله د لوړو زده کړو وزارت معین، لطف الله خېرخواه د فبرورۍ په ۵ نېټه اعلان وکړ چې د شریعت مطابق د انجونو د لوړو زده کړو لپاره د یوې حل لارې پیداکولو پر تګلاره باندې يې کار پیل کړی دی.

۵. د برحاله د اقتصاد وزارت د ډسمبر په ۲۴ نېټه د افغانانو لپاره د بشري او پرمختیایي مرستو د همغږۍ اداري (اکبر) ته یو مکتوب ولېږه، چې له مخې يې افغان مېرمنې په ملي او نړیوالو انجوګانو کې له کار کولو څخه منع شوې او یادونه پکې شوې وه چې په دغو انجوګانو کې د حجاب او نورو نا څرګندو اصولو څخه سرغړونه شوې وه. د برحاله اداري ویاند، ذبیح الله مجاهد د ډسمبر په ۳۰ نېټه د رسنیو استازو ته خبر ورکړ چې برحاله چارواکي به د وخت اړتیا ته په پام سره ښځو ته د کار اجازې ورکولو په اړه پرېکړه وکړي. د یادونې وړ ده چې د روغتیا او لومړنیو زده کړو په برخو کې له دغه بندیز وروسته ځینې محدود معافیتونه هم ورکړل شوي دي.

۶. دغه محدودیتونه په پراخه کچه د نړیوالې ټولنې لخوا وغندل شول. د سرمنشي په غوښتنه د هغه مرستیال د یو پلاوي په مشرۍ چې د جنسیتي مساوات او د ښځو ځواکمنتیا لپاره د ملګرو لمتونو اداري یا (Un-Women) اجرائیه رئیس او د منځنې ختیځ، آسیا او پاسفیک برخې لپاره د سرمنشي مرستیال یې هم ملتیا کوله، د جنورۍ له ۱۷ څخه تر ۲۰ نېټې پورې افغانستان ته سفر وکړ. د دغه پلاوي د سفر موخه مستقیمه توګه زیانمنو شوو مېرمنو او بشردوستانه ټولنې سره د یووالي ښودل او له دوی سره سلا مشوره کول، او همدارنګه د زیاتې اندیښنې ښودل او له برحاله چارواکو سره د وروستیو بندیزونو په هکله بحث او خبرې اترې کول و. یاد پلاوي همدا راز د علماوو له شورا، زیانمنو شوو ټولنو، بشردوستانه کارکوونکو او مدني ټولنې، په ځانګړې توګه ښځو او د ښځو په مشرۍ سازمانونو سره په کابل کې ولیدل. د دې ترڅنګ، یاد پلاوي په پاکستان او ترکیه کې د افغان مېرمنو له ټولنو سره هم بحثونه او خبرې اترې وکړې او په افغانستان کې د وضعیت په هکله د بحث په موخه

يې په خليج هيوادون، آسيا او اروپا کې د لوړې کچې مشورتي غونډې هم وکړې. د ملګرو ملتونو بين الاداري دايمي کمېټې يو پلاوي د بشردوستانه مرستو په چارو او د بيړنو مرستو همغږۍ په برخه کې د سرمنشي د مرستيال په مشرۍ له افغانستان څخه تعقيبي ليدنه وکړه څو په بشردوستانه چارو کې د ښځينه مرستندويه کارکوونکو پر کار د بنديز پایلو په اړه له برحاله چارواکو سره تعامل او خبرو اترو ته دوام ورکړي.

۷. د طالبانو مشر هبت الله اخندزاده لا هم پر حکومتي مسايلو خپل نفوذ ساتلی او په ملي او محلي کچه يې برحاله لوړ پوړي چارواکي تغير او تبديل کړي دي. د برحاله د ټولګټو وزير، عبدالمنان عمري د جنورۍ په ۱۶نېټه د برحاله د کار او ټولنيزو چارو وزير په توګه تبديل شو او پر ځای يې د اوبو او انرژۍ وزير، محمد عيسى ثاني د وزير په توګه وټاکل شو. په نورو ملکي ګمارنو کې پنځه وزيران لکه، د لوړو زده کړو، ښاري پراختيا او اراضۍ، امر بالمعروف او نهي عن المنکر وزيران او د پېښو پر وړاندې مبارزې ملي ادارې رئيس او د کابل والي او پنځلس ولسوالان ګمارل شوي دي. د يادونې وړ ده چې دغو بستونو ته ټول نارينه او د طالبانو سره تړاو لرونکي کسان ګمارل شوي دي.

۸. د برحاله د مالېې وزارت د ۲۰۲۲ کال تر ډسمبر ۲۲ نېټې پورې د ټولو ملکي مامورينو او امنيتي پرسونل د معاشونو د ورکړې لړۍ بشپړه کړه. په دوی کې هغه ښځينه ملکي مامورينې هم شامل دي، چې زيات شمېر يې واک ته د طالبانو له رسېدو وروسته دندو ته نه پرېښودل کېږي. دوی همدا شان د جمهوريت پر مهال حکومتي ادارو ملکي کارکوونکو چې اوس يې تشکيل ختم شوی دی، معاشونه هم ورکړي دي.

۹. د برحاله چارواکو لخوا د دولتي ادارو په تشکيل کې د بدلونونو راوستل لا هم دوام لري. د طالبانو مشر هبت الله اخندزاده د نومبر په ۱۶ نېټه يو فرمان صادر کړ، چې له مخې يې د اداري فساد پر وړاندې مبارزې عدلي مرکز قضايي واک د برحاله نظامي محکمې ته ولېږدول شو. د ملي تدارکاتو کميسيون د ۲۰۲۲ کال د ډسمبر په ۱۳ نېټه د يو فرمان له صادرېدو سره سم، چې مخکې د طالبانو لخوا لغوه شوی و، بېرته ايجاد شو. برحاله چارواکو د جنورۍ په ۱۰ نېټه تائيد کړه چې، د اکتوبر په ۱۳ نېټه دوی د مشر له حکم سره سم يې د عدلېې وزارت په چوکاټ کې د حقوقو عمومي رياست د برحاله سترې محکمې ته لېږدولی دی.

۱۰. د برحاله د کورنيو چارو وزارت د ډسمبر په ۲۹ نېټه اعلان وکړ، چې په محلي کچه يې په ټول هېواد کې ۲۵ نوې ولسوالۍ تأسيس کړي دي چې په دې سره د برحاله چارواکو د راپور له مخې په ټول هېواد کې د ولسواليو ټوليز شمېر ۴۱۹ ته ورسېد. د دوی په خبره، د دغو ولسواليو د جوړولو موخه خدمتونو ته د لاسرسي ښه والی او زياتوالی بلل شوی دی. د طالبانو مشر، هبت الله اخندزاده په کابل، کاپيسا، بغلان، فارياب، ارزګان او خوست ولايتونو کې د علماوو نوې شوراګانې جوړې کړې څو د برحاله له ادارو څخه څارنه وکړي. تر دا مهاله د ټولو ۲۲ جوړو شوو شوراګانو څخه ۱۵ يې په رسمي توګه منظور شوي او تائيد شوي دي.

۱۱. له هېواد دننه او بهر سياسي مخالفو ډلو د بين الافغاني خبرو اترو د پيلولو لپاره لا هم خپلو غوښتنو ته دوام ورکړی، او د راپور ورکونې مودې پر مهال په تبعيد کې يا له هېواده بهر څلور نور سياسي حرکتونه جوړ شوي دي. د برحاله وياند، ذبيح الله مجاهد د جنورۍ په ۱۷ نېټه وويل چې دغه حرکتونه د تېر فصل استازولي کوي او په اوسني واقعيت پورې هيڅ تړاو نلري. برحاله چارواکو په بيلابيلو کچو له سياسي فعالانو او د افغانستان دننه حرکتونو سره په ځانګړې توګه د خبرو اترو او ناستو هڅې زياتې کړي دي. په ځانګړې توګه د برحاله د رياست الوزراء مرستيالانو، مولوي عبدالکبير او عبدالسلام حنفي په ملي

کچه له سیاسي فعالانو سره ناستې کړې دي. د پخواني حکومت چارواکو او سیاسي څېرو سره د تماس او بېرته راستنېدو کمیسیون د جنورۍ په ۱۶ نېټه اعلان وکړ چې د دوی د هڅو په لړ کې ۴۷۵ تنه افغانستان ته راستانه شوي دي.

۱۲. د برحاله لوړ پوړو چارواکو پر ټولنو او اقتصادي پروژو د تمرکز په موخه ولایتونو او ولسوالیو څخه خپلې لیدنې زیاتې کړې دي. په ځانګړې توګه، د برحاله د سرحدونو او قومونو او قبایلو چارو وزارت چارواکو له قومي مشرانو او اقلیتونو سره په دې موخه خپلې ناستې او خبرې اترې کړې چې ملي یووالی لا زیات او تقویه شي. پر ښځو لوړو زده کړو ته د لاسرسي بندولو وروسته د برحاله د لوړو زده کړو وزیر، ندا محمد ندیم له ځایي برحاله چارواکو، قومي مشرانو او د پوهنتون استادانو سره په تعلیمي نظام کې د اصلاحاتو په هکله ناستې او خبرې اترې کړې دي. نوموړي د ډسمبر په ۴ نېټه د طب، اسلامیاتو او قانون برخو په ګډون بیلابیلو تعلیمي رشتو لپاره د اصلاح شوي نصاب او د بیاکتنې د پای ته رسېدو اعلان وکړ. د برحاله د ریاست الوزراء اقتصادي مرستیال، عبدالغني برادر د وزارتونو څخه جوړ یو پلاوي په مشرۍ د کانونو او پټرولیم وزیر، شهاب الدین دلاور په ملتیا په نومبر میاشت کې په لوګر ولایت کې د عینکو د مسو کان او په جنورۍ میاشت کې له شمالي ولایتونو څخه لیدنه وکړه، چې موخه یې د کانونو د استخراج قراردادي شرکتونو د امنیت کتل و. د برحاله د کرنې اوبو لګولو او مالدارۍ وزیر، عطاء الله عمري په ډسمبر او جنورۍ میاشتو کې شمالي ولایتونو ته سفر وکړ څو په سیمه کې د اوبو د یوې مهمې سرچینې، آمو سیند د غاړو ښوئیدل له نږدې و ارزوي.

۱۳. د حقوقي چوکاټ په اړه د وضاحت د نشتون سربېره، لا هم د ۲۰۰۴ کال اساسي قانون ځنډېدلی دی. د برحاله د عدلیې وزارت د نومبر په ۵ نېټه د ۲۰۲۱ کال د اګسټ له ۲۱ راهیسې د لومړي ځل لپاره رسمي جریده خپره کړه، چې پنځه فرمانونه یې درلودل، چې یو یې د قوانینو، مقرراتو او کړنلارو جوړولو لپاره یو طرزالعمل دی. برحاله چارواکو د جنورۍ په ۱۰ نېټه د دوی د مشر، هبت الله اخندزاده هغه پرېکړه شریکه کړه، چې د پخواني جمهوري حکومت پر مهال ټول ترتیب شوي قوانین او مقررات له دې امله ملغاء دي چې له شریعت سره په ټکر کې دي. د ملګرو ملتونو د ښځو دفتر (UN-Women) لخوا د شوې څېړنې سره سم په غیر رسمي او رسمي عدلي سیستم کې د پام وړ خنډونو سربېره، د ښځو پر حقونو له پراخو بندیزونو سره دا تر ډېره ناشوني ده چې ښځې او انجونې عدالت ته لاسرسی ولري. ښځینه مدافع وکیلانې له عدلي او قضایي سکتور څخه ویستل شوي دي. د برحاله د عدلیې وزارت د مدافع وکیلانو ریاست د ډسمبر په ۱۸ نېټه د مدافع وکیلانو د رواني ارزونې د بشپړولو لپاره د دې بهیر وروستۍ نېټه د ۲۰۲۲ کال د نومبر له ۲۱ نېټې څخه تر ۲۰۲۳ کال فبرورۍ پورې وغځوله، چې د جنورۍ تر ۳۱ نېټې پورې د ۱۵۱۹ درخواست کوونکو له ډلې یوازې ۱۲۵۰ کسانو ته د وکالت جوازونه ورکړل شول. ښځینه مدافع وکیلانو د راپور له مخې د دوی د وکالت جوازونه لا هم تمدید شوي نه دي.

۱۴. د برحاله امنیتي سکتور د مسلکي، عقیدوي او دیني روزنو له لارې د امنیتي ځواکونو پر لا زیات اصلاح باندې تمرکز ته دوام ورکړی دی. د برحاله پولیسو او استخباراتو عمومي ریاست قطعاتو د درنو او سپکو وسلو او مهماتو د نیولو او ضبطولو راپور ورکړی او د نشه اي توکو د قاچاق او کښت مخنیوي او د معتادینو درملنې په برخو کې یې د پرمختګ یادونه کړې ده. د طالبانو مشر، هبت الله اخندزاده په هلمند او کندهار کې د بیلابیلو قول اردو ګانو څخه په لیدنې او د قول اردوګانو له قوماندانانو څخه ده ته په مستقیمه توګه د راپور په ورکولو سره، په امنیتي ارګانونو خپل مستقیم نفوذ زیات کړی دی.

۱۵. د ملګرو ملتونو چارواکو او یوناما مشرتابه له برحاله چارواکو سره تعامل ته دوام ورکړی، چې ټینګار یې د ښځو او انجونو په ګډون، د بنسټیزو حقونو او ازادیو پر ساتلو او پر ټولګډونه، مشترک او ځواب ویونکې حکومتولۍ دی. یوناما او د ملګرو ملتونو همکارې ادارې په ټول هېواد کې له افغان ښځو او فعالانو سره منظمې سلا مشورې او د ښځو د سوداګرۍ او

صنایعو خونو، ښځینه متشبثینو او د برحاله د سوداګرۍ او صنعت وزارت سره ناستې کوي څو د افغان ښځینه کاروباریانو د ملاتړ پر لارو چارو بحث وکړي. یوناما د خپلو ساحوي دفترونو له لارې په محلي کچه په ۱۷۰ ناستو کې ګډون کړی او په ۱۹ ولایتونو کې یې د ټولنو سره د اړیکو جوړولو او ګډې همکارۍ ۳۲ غونډو زمینه برابره کړې ده. په یادو ناستو او غونډو کې د علماوو استازو، قومي مشرانو، ځوانانو او نورو ټولنیزو جوړښتونو ګډون کړی و څو د ښې حکومتولۍ پر اصولو بحث وکړي، کلیدي لومړیتوبونه په ګوته او د ټولنو تر منځ اړیکې لا پیاوړې کړي. د افغانستان لپاره د سرمنشي ځانګړې استازې او د یوناما مشرې د ډسمبر په ۴ نېټه له ښځینه مدافع وکیلانو سره ولیدل او د دوی د اندېښنو راکمولو پر لارو چارو یې بحث وکړ. یوناما او د ملګرو ملتونو پراختیایي پروګرام (UNDP) په بامیان او هرات ولایتونو کې د حقوقي مرستو ازمایښتي پروژه د ډسمبر په ۲۲ نېټه پای ته ورسوله، چې د ۲۲۰ ښځو په ګډون ترې ۶۱۲ تنه برخمن شول.

ب. امنیت

۱۶. د نومبر ۱۴ او د جنورۍ ۳۱ نېټې ترمنځ د جنګ جګړو اړوند امنیتي پېښو او ملکي تلفاتو شمېر په ۲۰۲۱-۲۰۲۲ کې د ورته مودې په پرتله زیات شوی دی. ملګرو ملتونو په یاده موده کې ۱۲۰۱ امنیتي پېښې ثبت کړې دي، چې د ۲۰۲۱-۲۰۲۲ مودې پر مهال ثبت شوو پېښو په پرتله ۱۰ سلنه زیاتوالی ښیي. ترلاسه شوې شمېرې ښیي چې وسلوالې نښتې په تېره دوره کې د ۸۱ پېښو څخه ۵۲ ته راښکته شوي، چې ۳۵ سلنه کموالی ښيي؛ هوايي بریدونه په تېر کې د یو برید په پرتله دوه بریدونو ته لوړ شوي، چې ۱۰۰ سلنه زیاتوالی ښیي؛ همدا راز د ناچاوده توکو د چاودنو شمېر په تېر کې ۵۲ په پرتله ۵۶ ته پورته شوی چې ۷ سلنه زیاتوالی ښیي او د هدفي وژنو شمېر له ۷۷ څخه ۵۸ ته راښکته شوی چې ۲۴ سلنه کموالی ښکاره کوي. اقتصادي او بشري وضعیت لا هم د خرابېدو خوا ته روان دی، چې د جرمونو زیاتوالی لامل شوی دی. په لویدیځو، سویلي او ختیځو سیمو کې د ټولیزو امنیتي پېښو ۵۸ سلنه پېښې شوي دي، چې هلمند، هرات، کندهار، کابل او ننګرهار تر ټولو ډېر زیانمن شوي ولایتونه دي.

۱۷. د وسلوالو مخالفینو بریدونه او له طالبانو سره وسلوالې نښتې راکمې شوي دي. د یوناما لخوا ثبت شوي چې درویشت (۲۳) وسلوالې ډلې ادعا کوي چې په افغانستان کې فعالې دي. د ملي مقاومت جبهې، د افغانستان د ازادۍ جبهې او د افغانستان د ازادۍ غورځنګ (چې مخکې د افغانستان د ازادۍ جبهه بلل کېده) په هلمند، کابل، کندهار، کاپیسا، ننګرهار، نورستان او پنجشیر ولایتونو کې یې د بریدونو مسؤولیت منلی دی. د برحاله امنیتي ځواکونو د ملي مقاومت جبهې د جنګیالیو په نښه کولو لپاره عملیات ترسره کړي، چې په ترڅ کې یې د ډسمبر په ۲۵ او ۲۶ نېټو په بغلان ولایت کې نظامي عملیات کړي او په پایله کې یې دغې ډلې ته تلفات اړولي چې کره شمېر یې تائید شوی نه دی.

۱۸. د اسلامي دولت خراسان څانګې یا داعش لخوا ادعا شوي یا دې ډلې ته منسوب بریدونه راکم شوي دي. ملګرو ملتونو د نومبر ۱۴ او ۳۱ نېټې ترمنځ موده کې په څلورو ولایتونو کې د دې ډلې لخوا ترسره شوي ۱۶ بریدونه ثبت کړي، چې د ۲۰۲۱ نه تر ۲۰۲۲ کال مودې پر مهال په اووه ولایتونو کې د ۵۳ بریدونو په پرتله کموالی ښیي. د اسلامي دولت خراسان څانګې د بریدونو ادعا کړې، چې په کابل کې د نومبر په ۱۷ نېټه د یو ملا امام په نښه کول؛ د ډسمبر په دویمه نېټه په کابل کې د پاکستان پر سفارت برید؛ د ډسمبر په دریمه نېټه په جلال اباد کې د یو سیک وګړي پر هټۍ چاودنه؛ د ډسمبر په ۱۲ نېټه په کابل کې پر یوه هوټل پیچلی برید؛ د ډسمبر په ۲۶ نېټه د بدخشان په مرکز فیض آباد کې د یاد ولایت د امنیه قوماندان هدفي وژنه؛ د جنورۍ په لومړۍ نېټه په کابل کې د هوايي ځواکونو پر یوه کمپ کې چاودنه او د جنورۍ په ۱۱ نېټه په کابل کې د برحاله د بهرنیو چارو وزارت په دروازه کې چاودنه په دغو بریدونو کې شامل دي.

۱۹.	په لویو بریدونو کې چې مسؤولیت یې چا په غاړه ندی اخیستی، د نومبر په ۳۰ نېټه د سمنګان ولایت په مرکز ایبک ښار کې په جهادیه مدرسه کې چاودنه او د ډسمبر په ۶ نېټه په مزار شریف ښار کې د برحاله د ګازو او پټرولیم ریاست د کارکوونکو پر لېږدوونکې بس چاودنه شامل دي. د حزب اسلامي مشر، ګلبدین حکمتیار د ډسمبر په ۲ نېټه په کابل کې په خپل دفتر کې له یوه سخت بریده روغ ووت.

۲۰.	پر پوله شخړې لا هم دوام لري. د پاکستان او افغانستان ترمنځ پر کرښه له ۱۷ تر ۱۹ پورې پېښې ثبت شوي دي. په دغو پېښو کې د پکتیا ولایت په ډنډ پټان ولسوالۍ کې د نومبر په ۱۵، ۱۹، ۲۰، ۲۱ او ۲۶ نېټو؛ د کونړ په دانګام ولسوالۍ کې د ډسمبر په ۷؛ او د ډسمبر په ۱۱ او ۱۵ نېټو د کندهار ولایت په سپین بولدک ولسوالۍ کې د دواړو لورو ترمنځ وسلوالې نښتې شاملې دي. د خوست په ځاځي میدان ولسوالۍ کې د ډسمبر په ۱۸ نېټه د دواړو لورو لخوا د هاوان مرمۍ ویشتلو پېښې راپور ورکړل شوی دی. همدا راز پولې دواړو غاړو قومي مشرانو د نومبر په ۲۷ نېټه ګډه غونډه کړې او یوه کمېټه جوړه کړې څو د پکتیا په ډنډ پټان ولسوالۍ کې د دواړو لورو ترمنځ شخړه حل کړي. د جنورۍ په ۴ نېټه راپورونه ترلاسه شول چې د ننګرهار ولایت پر ګوشتې ولسوالۍ د هاوان مرمۍ توغول شوي دي. په ورته وخت کې پاکستاني چارواکو د ګوشتې ولسوالۍ پر سلاله سیمه د هوایي بریدونو ادعاوې چې د طالبانو لخوا شوې وې، رد کړي دي. د جنورۍ په ۵ نېټه د ننګرهار ولایت په مومند درې ولسوالۍ کې پر کرښه د یوې امنیتي پېښې راپور ورکړل شوی دی. د نیمروز ولایت په کنګ ولسوالۍ کې د ډسمبر په ۸ نېټه له ایراني لوري سره د یوې نښتې راپور ورکړل شوی دی.

۲۱.	د پاکستاني طالبانو تحریک د نومبر په ۲۸ نېټه د پاکستان له حکومت سره د ۲۰۲۲ کال د مۍ میاشتې اوربند د پای ته رسېدو اعلان وکړ او خپلو جنګیالیو ته یې امر وکړ چې د پاکستاني امنیتي ځواکونو پر وړاندې خپل بریدونه له سره پیل کړي. پاکستان په وار وار د افغانستان په خاوره کې دننه فعالو ترهګریزو ډلو، په تېره بیا د پاکستاني طالبانو تحریک (TTP) لخوا دوی ته متوجه ګواښ په اړه خپله اندیښنه څرګنده کړې ده. د نومبر په ۱۷ نېټه په پکتیا او د نومبر په ۱۸ نېټه په ننګرهار کې د پاکستاني طالبانو د تحریک دوه لوړ پوړي قوماندانان ووژل شول. په پېښور کې د جنورۍ په ۳۰ نېټه په یوه جومات کې له برید وروسته د پاکستان د حکومت د څرګندونو په غبرګون کې، د برحاله د بهرنیو چارو وزیر، امیر خان متقي د فبرورۍ په دویمه نېټه وویل چې د ترهګرو مرکزونه په افغانستان کې نشته او برحاله چارواکي به هیڅکله اجازه ورنکړي چې خاوره یې د نورو هېوادونو پر وړاندې د ترهګریزو بریدونو لپاره وکارول شي.

۲۲.	واکمو چارواکو بیا هم د وسلو د تکثیر پر وړاندې مبارزې په برخه کې خپله اراده ښودلې ده. ملګرو ملتونو د نومبر ۱۴ او ډسمبر ۳۱ ترمنځ موده کې په ۱۴ ولایتونو کې د وسلو د ۲۸ زېرمو نیول او ضبطول ثبت کړي، خو برحاله چارواکو اعلان کړی چې لږ تر لږه ۳۰ د وسلو زېرمې یې نیولې او ضبط کړې دي.

۲۳.	یوناما د وړو او سپکو وسلو او مهماتو او چاودېدونکو توکو د نامشروع کاروبار، راټولولو او غیر قانوني کارونې اړوند خطرونو په اړه له اړوندو چارواکو سره ناستې او خبرې اترې کړې دي. یوناما همدا راز له برحاله چارواکو غوښتې چې په ښاري مرکزونو کې د چاودېدونکو توکو او مهماتو د ډیپوګانو خوندي مدیریت و ارزوي. یوناما د راپور ورکونې مودې پر مهال په عشق اباد، الماتي، قزاقستان او تاشکند کې د وړو او سپکو وسلو د تکثیر اړوند خطرونو په هکله د ملګرو ملتونو په درېو سیمه ایزو کنفرانسونو کې ګډون کړی دی.

۲۴.	ملګرو ملتونو د نومبر ۱۴ او ډسمبر ۳۱ ترمنځ موده کې ۶۰ داسې پېښې ثبت کړې چې د یاد سازمان پر کارکوونکو باندې مستقیمه اغېزه کوي، چې پکې ۲۶ د ګواښلو، ۹ جرمي پېښې، ۱۱ د نیونو او ۱۴ د ملګرو ملتونو د کمپونو، دفترونو او

ملکیتونو زیانمنوونکې پېښې شاملې دي. د پېښو دا ټولیز شمېر د ۲۰۲۱ نه تر ۲۰۲۲ کال پورې مودې د ۷۸ پېښو په پرتله کموالی ښیي. د برحاله چارواکو لخوا د ډسمبر په ۲۴ نېټه په انجوګانو کې د ښځو پر کار له بندیز وروسته، د ملګرو ملتونو ښځینه کارکوونکو ته له محرم پرته تګ د منع کولو لپاره د ټیلیفون له لارې اخطارونه ورکړل شوي دي. همدارنګه برحاله چارواکو په هرات، کابل، کندز او ننګرهار ولایتونو کې د ملګرو ملتونو کمپاونډونو دننه وضعیت د څېړنې لپاره د ننوتلو هڅه کړې ده.

ج. سیمه ایزه همکاري

۲۵. سیمه ایز سازمانونه او هېوادونه لا هم له افغانستان سره څو اړخیز او دوه اړخیز تعاملونو ته دوام ورکوي. په دغو تعاملونو او ګډو بحثونو کې څېړل شوي موضوعات سیمه ایز اتصال او اقتصادي همکاري، د پولو امنیت، د ترهګرۍ پر وړاندې مبارزه، د نشه اي توکو قاچاق، ټولګډونه حکومت او د ښځو او انجونو حقونه دي.

۲۶. د سیمې هېوادونو لوړ پوړو چارواکو د نومبر په ۱۶ نېټه په مسکو کې د افغانستان په اړه د مسکو فارمټ په غونډه کې د افغانستان د سیاسي، اقتصادي او بشري وضعیت په اړه بحثونه وکړل. د دغې ناستې ګډونوالو یوه ګډه اعلامیه خپره کړه چې په کې له طالبانو د ټولګډونه حکومت د جوړولو، د ترهګرۍ پر وړاندې مبارزه کې د دوی د هڅو زیاتولو او د نشه اي توکو پر وړاندې مبارزې په برخه کې پر خپلو ژمنو دریدلو غوښتنه وشوه. د سیمې هېوادونو استازو د فبرورۍ په ۸ نېټه په مسکو کې د افغانستان په اړه یوه بله ناسته وکړه، چې په ګډه اعلامیه کې یې له برحاله چارواکو څخه د ټولګډونه حکومت جوړولو، د ترهګرۍ پر وړاندې مبارزې هڅو زیاتولو او د نشه اي توکو پر وړاندې مبارزې په برخه کې د دوی لخوا د شوو ژمنو د پوره کولو غوښتنه وکړه.

۲۷. د افغان ښځو او انجونو لپاره زده کړو ته پر لاسرسي متمرکزې یو لړ څرګندونې او غونډې شوي دي. د قزاقستان په پلازمینه الماته کې د نومبر په ۲۹ او ۳۰ نېټه د ملګرو ملتونو د ښځو څانګې او د قزاقستان د بهرنیو چارو وزارت په ګډه همکارۍ یو سیمه ایز ډیالوګ ترسره شو. په دغه ډیالوګ کې افغان مېرمنو او ځوانانو، د مرکزي آسیا ښځینه متخصصینو او سیمه ایزو مشرانو ګډون کړی و څو په افغانستان، ګاونډیو هېوادونو او سیمه کې د امنیت او ثبات لپاره د سیاسي اتحادونو په ګډون د ښځو حقونو وضعیت د ښه کولو؛ د ښځو د سرمشرېزې جوړولو او د افغان ښځو د یووالي پیاوړي کولو؛ د مدني ټولنو د سیمه ایز اتحاد رامنځته کولو؛ د ښځو د اقتصادي ځواکمنتیا زیاتولو؛ او د ښځو د حقونو لپاره د مرکزي آسیا د مدافعې پیاوړي کولو لپاره پر لومړیتوبونو بحث وکړي. د اندونیزیا او قطر حکومتونو په ګډ کوربتوب د اندونیزیا په بالي کې د ډسمبر په ۸ نېټه د افغان ښځو د زده کړو په اړه یو نړیوال کنفرانس جوړ کړ چې د بهرنیو چارو وزیرانو او سفیرانو په کچه د ۳۸ هېوادونو استازو، د سرمنشي د ځانګړي استازي په ګډون نړیوالو سازمانونو، انجوګانو او علمي شخصیتونو په کې ګډون کړی و.

۲۸. د اسلامي همکاریو سازمان سرمنشي، حسین ابراهیم طه د ډسمبر په ۲۹ نېټه د اسلامي فقهې نړیوالې اکاډمۍ باندې غږ وکړ څو د ښځو پر زده کړه د برحاله چارواکو د بندیز پرېکړې پر وړاندې په اسلامي نړۍ کې د عالمانو او مذهبي اشخاصو د یوځای کولو لپاره یو نړیوال کمپاین په لاره واچوي. د اسلامي همکاریو سازمان اجرائیوي کمېټې د سعودي عربستان په جدې ښار کې د جنورۍ په ۱۱ نېټه د افغانستان په اړه فوق العاده غونډه وکړه، چې پکې د ښځو پر فعالیتونو وروستي بندیزونه د اسلامي شریعت له اصولو څخه سرغړونه وبلل شوه.

۲۹. د سیمې د امنیت، د پولې دواړو غاړو څخه د کډوالو تګ راتګ او اقتصادي اړیکو په هکله سیمه ایزې دوه اړخیزې ناستې او ګډې همکارۍ لا هم دوام لري. د پاکستان د بهرنیو چارو وزیرې، حنا رباني کهر په مشرۍ یو پلاوی د نومبر په ۲۹ نېټه کابل ته سفر وکړ، چې په پاکستان کې د افغان بندیانو پر آزادولو او د افغان وګړو لپاره د ویزو پر ورکولو او همدارنګه سوداګرۍ او ټرانزیټ په اړه یې له افغان لوري سره خبرې اترې وکړې. د برحاله د بهرنیو چارو وزارت وویل چې دواړو لورو د مذاکراتو له لارې د اړیکو د لا ښه والي لپاره یوې هوکړې ته رسېدلي دي. د عربو متحده اماراتو حاکم، شیخ محمد بن زاید آل نهیان د ډسمبر په ۴ نېټه په ابوظبي کې د برحاله د دفاع وزیر، یعقوب مجاهد د اړیکو د پیاوړتیا، دوه اړخیزې همکارۍ او نورو دوه اړخیزو موضوعاتو باندې د بحث او خبرو اترو په موخه ولیدل. د ډسمبر په ۱۲ نېټه د برحاله د کډوالو او راستنېدونکو چارو وزارت د معین، عبدالرحمن راشد په مشرۍ یو پلاوي په ایران کې د افغان مهاجرینو لپاره د حل لارو ستراتیژۍ د څلور اړخیزې رهبرۍ کمېټې په اتمه غونډه کې ګډون وکړ څو په خپله خوښه د افغان کډوالو راستنېدو او پایداره بېرته یو ځای کېدو او د کوربه هېوادونو سره د مرستو په هکله بحث وکړي. د افغانستان لپاره د ایران ځانګړي استازي، حسن کاظمي قمي د ډسمبر په ۲۴ نېټه کابل ته سفر وکړ او د افغان کډوالو او سیاسي او اقتصادي اړیکو په تړاو یې له چارواکو سره بحث او خبرې اترې وکړې. همدارنګه د افغانستان لپاره د روسیې د ولسمشر ځانګړي استازي، ضمیر کابلوف د جنورۍ په ۱۳ او ۱۴ نېټه د سیمې د امنیت، اقتصادي همکارۍ او د نړیوالې ټولنې لخوا د رسمیت پېژندنې پر لارو چارو د بحث په موخه کابل ته سفر وکړ. د قطر د بهرنیو چارو وزارت ځانګړي استازي، مطلِق بن ماجد القحطاني کابل ته سفر وکړ او په سیاسي، اقتصادي، پراختیایي او تعلیمي برخو کې پر وروستیو بدلونونو یې بحث او خبرې اترې وکړې.

۳۰. سیمه ایزه اقتصادي همکاري لا هم د برحاله چارواکو د اقتصادي پالیسۍ بنسټ جوړوي. د برحاله د ریاست الوزرا اقتصادي مرستیال، برادر د چین او سویلي آسیا ترمنځ د چین په کونمینګ کې د اقتصادي همکارۍ، سوداګرۍ او پانګونې شپږم نندارتون ته په انلاین بڼه وینا وکړه. د افغانستان د سوداګرۍ او پانګونې خونې د ډسمبر له لومړۍ نېټې څخه تر اتمې نېټې پورې په کابل کې یو نړیوال نندارتون جوړ کې، چې د افغانستان په ګډون د چین، ایران، پاکستان او ترکیې ۶۰۰ سوداګرو پکې خپل کارونه او تولیدات ننداري ته کېښودل. د برحاله د ریل پټلۍ اداري د ډسمبر په ۱۹ نېټه د ټرانس افغان ریل پټلۍ پروژې لپاره د مسیرونو پیدا کولو او د ازبکستاني او پاکستاني چارواکو سره د دې پروژې د پیل لپاره د خبر اترو اعلان وکړ. برحاله چارواکو د جنورۍ په پنځمه نېټه له یو چینایي شرکت سره په فاریاب، جوزجان او سرپل ولایتونو کې د آمو دریا نفتي حوزو د استخراج ۲۵ کلن تړون لاسلیک کړ. د برحاله د افغانستان برېښنا شرکت د ۲۰۲۳ کال لپاره له ازبکستان، تاجکستان او ترکمنستان څخه د برېښنا د تورید تړونونه په ترتیب سره د ډسمبر په ۳۱ او ۱۰ او د جنورۍ په ۲۳ نېټو تمدید کړل. د جنورۍ په ۲۴ نېټه د ازبکستان په پلازمینه تاشکند کې د اقتصادي همکاریو سازمان د وزیرانو شورا د شپږویشتمې غونډې په اعلامیه کې د یادې غونډې ګډونوالو یو ځل بیا په افغانستان کې د بیارغونې، پراختیا او ټولنیز اقتصادي پرمختګ په برخو کې د مرستې او ملاتړ ژمنه وکړه. په ورته وخت کې، د نړیوال مالي تمویل په نشتون کې لا هم د افغانستان په مرکزیت د اقتصادي پراختیا د سترو سیمه ایزو پروژو لپاره د لنډ مهاله تمو کوم څرک نه لیدل کېږي.

۳۱. یوناما لا هم له برحاله چارواکو سره د سیمه ایزې همکارۍ په اړه ګډ کار ته دوام ورکړی او کابل مېشتو د سیمې هېوادونو سفیرانو سره یې د همغږۍ د منظمو غونډو کوربتوب کړی دی. یوناما په نومبر او ډسمبر کې تاجکستان، ترکمنستان او ازبکستان ته سفرونه وکړل څو له اړوندو چارواکو او افغان فعالانو سره چې په دغو هېوادونو کې استوګن دي، خبرې اترې وکړي. یوناما همدا راز د مرکزي آسیا لپاره د مخنیوي دیپلوماسۍ په برخه کې د ملګرو ملتونو سیمه ایز مرکز سره خپلې همکارۍ

ته دوام ورکړی او د ډسمبر په ۱۱ نېټه په عشق آباد کې د یاد مرکز لخوا جوړې شوې د مرکزي آسیا هېوادونو بهرنیو چارو مرستیال وزیرانو په کلنۍ غونډه یې ګډون وکړ.

درېیم: بشري حقونه

۳۲. د نومبر له ۱۵ څخه د جنوري تر ۳۱ پورې، یوناما د ملکي تلفاتو ۱۰۳ پېښې ثبت کړي (۲۰ تنه وژل شوي او ۸۳ ټپیان شوي دي). د لاس جوړ چاودېدونکي توکي او نا چاوده مهمات د ملکي زیان مخکښ لاملونه وو، چې ماشومان د ټولو قربانیانو نږدې درېیمه برخه جوړوي.

۳۳. د اکتوبر له ۱مې څخه د دسمبر تر ۳۱مې پورې، د څارنې او راپور ورکولو د هیواد کاري ډلې د نږدې ۲۰۰ ماشومانو پر وړاندې ۴۳۵ جدي سرغړونې تصدیق کړي. وژنه او معلولیت د ماشومانو پر وړاندې تر ټولو ډېرې عامې سرغړونې وې او د ټولو تائید شویو مواردو ۹۰ سلنه جوړوي.

۳۴. یوناما داسې قضیې ثبت کړي چې په کې د برحاله چارواکو له خوا د پخواني حکومت پر چارواکو او د افغانستان ملي دفاعي او امنیتي ځواکونو پر غړیو باندې، د ۲۰۲۱ د اګست په میاشت کې د اعلان شوې عمومي عفوې خلاف، بېمحاکمې وژنې، خپلسري نیونې او توقیف، او شکنجه او ناوړه چلند ترسره شوي دي؛ چې لږ تر لږه ۹ بېمحاکمې وژنې، لږ تر لږه ۱۷ خپلسري نیونې او توقیفونه، او لږ تر لږه ۹ پېښې د شکنجې او ناوړه چلند پکې شامل دي. یوناما همدارنګه داسې ورته سرغړونې هم ثبت کړې چې د ملي مقاومت له جبهې سره د تړاو په تور د برحاله چارواکو له خوا ترسره شوې وې، په ځانګړې ډول په پنجشېر ولایت کې، چې لږ تر لږه ۳ بېمحاکمې وژنې، لږ تر لږه ۴ خپلسري نیونې او توقیفونه، او لږ تر لږه ۳ پېښې د شکنجې او ناوړه چلند پکې شامل دي.

۳۵. د نومبر په ۲۳ او ۲۴ مه، د دایکنډي ولایت په سیواک کلي کې د سرپرستو امنیتي ځواکونو د امنیتي عملیاتو په ترڅ کې لږ تر لږه پنځه نارینه او درې هلکان وژل شوي او یوه ښځه ټپي شوې ده، ټول په بېمحاکمې ډول. د طالبانو برحاله ویاند ادعا وکړه چې ټول وژل شوي کسان "وسلهوال یاغیان" وو، خو د یوناما موندنې ښیي چې وژل شوي کسان د وژنې پرمهال بېوسلې وو.

۳۶. د نومبر د ۱۳مې د اعلان وروسته چې پکې د طالبانو برحاله ویاند ویلي وو چې کله د شریعت شرایط پوره شي، د حدودو او قصاص سزاګانې باید تطبیق شي، یوناما د برحاله چارواکو له خوا د قضایي بدني جزا په پلي کولو کې د پام وړ زیاتوالی ثبت کړ. دې سزاوو کې لږ تر لږه ۲۸ پېښې شاملې دي چې په ترڅ کې لږ تر لږه ۲۲۲ نارینه او ۴۲ ښځې د بېلابېلو جرمونو له امله مجازات شوي دي، لکه زنا (ناجایزه جنسي اړیکې)، "له کوره تېښته"، غلا، همجنسبازي، د الکولو څښل، درغلي او د نشه یي توکو قاچاق. ټول مجازات په دورو وهل وو. د دسمبر په ۷مه، یوناما د یوې داسې قضایي منظور شوې علني اعدام پېښه ثبت کړه (په فراه ښار کې) چې له ۱۵ اګست ۲۰۲۱ وروسته دا لومړنۍ وه. اعدام شوی کس ظاهراً د قتل په تور محکوم شوی و.

۳۷. یوناما د امر بالمعروف او نهي عن المنکر د سرپرست وزارت له خوا د بشري حقونو ۶۳ سرغړونې ثبت کړې، چې د هغو کسانو پر وړاندې ترسره شوې وې چې د بېلابېلو فرامینو او لارښوونو له مخې په اخلاقي او مذهبي سرغړونو تورن شوي وو؛ پکې ښځې هم شاملې وې چې بې له محرم څخه بازار ته تللې وې یا په دې تور تورن شوې وې چې اسلامي حجاب یې نه دی

مراعات کړی، او همدارنګه نارینه سلمانیان چې د نارینه‌وو بریتونه او ږیرې یې لنډولې. سرغړونې په ناوړه چلند او شکنجې (په ځانګړي ډول وهل ټکول) او خپل‌سرو نیونو او بندونو مشتملې وې.

۳۸. سرپرستو چارواکو د هغو رسنیزو کارکوونکو او د مدني ټولنې د غړو په نښه کول ته دوام ورکړ چې د اړوندو تګلارو پر ضد یې خپل مخالفت څرګنداوه. د بېلګې په توګه، د جنوري په ۷مه په کابل کې د سرپرست عمومي استخباراتو غړو د مدني ټولنې فعال سلطان علي ضیايي ونیوه، ظاهراً د دې لپاره چې غوښتل یې د هغو وروستیو لارښوونو پر ضد لاریونونه تنظیم کړي چې د ښځو د کار او لوړو زده کړو پر لاسرسي محدودیت لګوي. د فبروري په ۲مه په کابل کې، د سرپرستو پولیسو افسرانو د پوهنتون استاد اسماعیل مشال ونیوه، هغه څوک چې د ښځو د پوهنتون تګ بندیز په اعتراض کې یې د تلویزیون په ژوندۍ خپرونه کې خپلې تحصیلي شهادتنامې څیرې کړې وې. د دسمبر له ۱۲مې تر ۲۴مې پورې، د سرپرست عمومي استخباراتو ریاست، زریفه یعقوبي او د هغې درې نارینه همکاران آزاد کړل، څوک چې د نومبر په ۳مه په کابل کې د یوې خبري ناستې پر مهال نیول شوي وو، په داسې حال کې چې غوښتل یې د ښځو د اعتراض یوه نوې ټولنه اعلان کړي. یوناما د دوي د خوشي کېدو لپاره هم په علني او هم په دوه اړخیز ډول هلې ځلې کړې وې. سربېره پر دې، یوناما ۲۸ داسې پېښې هم ثبت کړې چې د مدني ټولنې د فعالانو او د بشري حقونو د مدافعینو خپل‌سري نیونه او توقیف پکې شامل وو، او همدارنګه ۱۰ پېښې د خبریالانو او رسنیزو کارکوونکو خپل‌سري نیونې او توقیف، او ۲ پېښې د هغوی پر وړاندې د ناوړه چلند او ګواښونو.

۳۹. د نومبر په ۱۸مه، د بیان د آزادۍ د ملاتړ ائتلاف، افغانستان له خپل غړیتوبه لرې کړ، ځکه افغانستان د ۲۰۲۰ کال د رسنیو ازادۍ په اړه خپل نړیوال تعهد نه و پوره کړی. د سرپرستو چارواکو له خوا ګواښونه او مالي سختۍ د دې اصلي لاملونه ګڼل کېږي چې خپلواکې رسنۍ د فعالیتونو درولو ته اړ کېږي. د دسمبر په ۱مه، سرپرستو چارواکو د امریکا غږ او ازادي راډیو د FM راډیو خپرونې منع اعلان کړې، په دې تور چې ګواکې له ژورنالیستیکو اصولو یې سرغړونه کړې ده.

۴۰. په ټولیزه توګه ۲۷ عامه لاریونونه ثبت شوي، چې ډېری یې په سوله‌ییز ډول پای ته رسېدلي او د هغو موضوعاتو په اړه وو چې د برحاله چارواکو له نظره ډېر حساسې نه بلل کېدې، لکه د امتیازاتو ورکول یا سوداګریزې مسلې. هغه لاریونونه چې د ښځو د لوړو زده کړو او کار د تعلیق د پرېکړې له امله پیل شوي وو، ډېری یې د برحاله چارواکو له خوا د هوایي ډزو، د اوبو توپونو، ګواښونو، وهل ټکولو، نیونو او په نامعلوم ځای کې د توقیف له لارې پاشل شوي، او هم معترضین او هم هغه خبریالان په کې له زور زیاتي سره مخ شوی چې د لاریونونو راپورونه یې خپرول. د سرپرستو امنیتي ځواکونو د نورو لاریونونو د مخنیوي لپاره امنیتي تدابیر زیات کړل، چې پکې اضافي امنیتي پوستې او پوهنتونونو ته د خبرداریو ورکول شامل وو. سربېره پر دې، ۵۸ سوله‌ییز لاریونونه – چې ډېری یې د سرپرستو چارواکو له خوا رهبري کېدل – تر سره شول، څو د هالند او سویډن کې د قرآن کریم د څیرولو او سوځولو پېښې وغندي.

۴۱. د امر بالمعروف او نهي عن المنکر د سرپرست وزارت د موسیقۍ د ظاهراً عمومي بندیز په تطبیق کې لیدل شوی، چې له مخې یې د واده تالارونه او هوټلونه خبر کړل شول چې موسیقي دې نه غږوي، او هغه شعرونه چې په عروض او وزن ولاړ وي هم منع شول. په ډېرو مواردو کې، د انسانانو او حیواناتو انځورونه ننداریې ته وړاندې کول "غیر اسلامي" بلل شوي او منع شوي، چې پکې د اعلان بورډونو او عامه مجسمو لرې کول، او د دوکانونو د مانکنونو مخونه پوښل یا لرې کول شامل دي.

۴۲. د ښځو او نجونو د بنسټیزو حقونو او ازادیو خوندیتوب لا نور هم خراب شو. په دسمبر کې وروستیو بندیزونو، د هغو ګڼو محدودیتونو ترڅنګ چې له وړاندې موجود وو – لکه د محرم او حجاب اړوند لارښوونې – د دې لامل شول چې د ښځو رول تر ډېره د خصوصي ساحې (کور) دننه محدود پاتې شي. همدارنګه په دسمبر کې، سرپرستو چارواکو ځینې محلي

اقدامات عملي کړل، لکه په کندهار کې د ښځو له خوا پر مخ وړل کېدونکو دوکانونو او ښکلا سالونونو تړل، او په کابل کې د ښځو او نجونو لپاره د جوماتونو دننه مدرسو ته د تګ مخنیوی.

۴۳. د ښځو او نجونو پر وړاندې د تاوتریخوالي پېښې دوام لري، چې له قتل او ناموسي وژنو څخه نیولې تر جبري ودونه، وهل ټکول چې د ټپونو او معلولیتونو لامل ګرځي، او تر ځان وژنو پورې رسیږي. راپورونه لا هم دا څرګندوي چې ځایي برحاله چارواکي د مدني او جزايي مسایلو د هوارولو لپاره د رسمي او غیر رسمي عدلي میکانیزمونو ګډه استفاده کوي، چې پکې د ښځو او نجونو پر وړاندې د تاوتریخوالي راپور شوي موارد هم شامل دي؛ خو دغه میکانیزمونه په ټول هېواد کې په مساوي ډول نه دي موجود او د ښځو د عدالت ته د لاسرسي ځانګړې اندېښنې په ځانګړي ډول نه حلوي، په ځانګړې توګه د دې په نظر کې نیولو سره چې د ښځینه عدلي او قضايي مسلکي کارکوونکو شتون نشته.

۴۴. په جنوري ۲۰۲۳ کې، یوناما، د ملګرو ملتونو د ښځو ادارې (UN-Women) او د کډوالو نړیوال سازمان (IOM) په افغانستان کې ۹ مشورتي ناستې ترسره کړې چې د ۲۱ ولایتونو له بېلابېلو افغان مېرمنو مشرتابه ډلو سره یې خبرې وکړې. نږدې ټولو ښځو، د تعلیم او کار پر بندیزونو د لرې کولو غوښتنه خپله تر ټولو لوړه غوښتنه وګڼله، څو له هغه سخت رواني او اقتصادي زیان څخه چې دوي ورسره مخ دي، مخنیوی وشي. هغوی ټینګار وکړ چې اقتصادي پیاوړتیا، په ځانګړي ډول د افغان ښځو او د ښځو له خوا د رهبري کېدونکو کاروبارونو مالي او تخنیکي ملاتړ، د دوي د وضعیت د ښه کېدو لپاره – هم په عامه او هم په خصوصي ډګر کې – خورا ضروري دی. د هېواد دننه ښځو راپور ورکړ چې د خپل کور له دېوالو هاخوا یې نږدې هېڅ اغېز نه لري (۹۳ سلنه ښځو داسې احساس کاوه چې په ولسوالۍ او ولایت کچه ډېر لږ یا هېڅ نفوذ نه لري، او ۹۶ سلنه یې په ملي کچه). هغوي غوښتنه وکړه چې ملګري ملتونه او نړیواله ټولنه، په ځانګړې توګه د اسلامي اکثریت لرونکي هېوادونه، باید د دوامدارو بندیزونو او بېړنیو سیاسي خبرو له لارې خپل نفوذ وکاروي، څو د ښځو د حقونو پر ټولو محدودیتونو د بشپړې شاتګ لپاره فشار راوړي.

۴۵. یوناما په دوامداره توګه برحاله د زندانونو د چارو د سمون ادارې ته تخنیکي مشورې او د پوهاوي عامه ناستې برابرې کړې، څو محبسونه وکولای شي خپل د بشري حقونو اړوند وجایب ترسره کړي. د ولایتونو محبسونو له مشرتابه سره د بند شرایطو او د اوږدې مخکې له محاکمې د توقیف د ستونزې د حل په اړه د دوامدار تعامل تر څنګ، یوناما په ګڼو محبسونو کې له بندیانو سره په تعامل کې پاتې شوه، چې پکې په کابل کې د پلچرخي محبس هم شامل دی، د سرپرست محبسونو د ادارې له لوري د وړاندې شوې اجازې له مخې.

۴۶. سره له هغو هڅو چې پخوا د بندیانو د شمېر د کمولو لپاره شوې وې، مالي محدودیتونو او د بهرنیو تمویلونو د قطع کېدو، لا هم د سرپرست محبسونو د ادارې پر وړتیا ژور منفي اغېز کړی، څو وکولای شي نړیوال معیارونه پوره کړي؛ چې پکې منظم ډول د کافي خوړو او حفظ الصحې توکو برابرول، مسلکي زده کړې او روزنې، او روغتیايي اړتیاوې شاملې دي.

څلورم: اقتصادي پراختیا، د مرسته کوونکو همغږي او د مرستو اغېزمنتیا

۴۷. سره له دې چې د ۲۰۲۱ له اګست راهیسې اقتصادي فعالیت ورو شوی، برحاله چارواکو د عوایدو او سوداګرۍ د مثبتو بهیرونو راپور ورکړی دی. شته شمېرې ښیي چې د ۲۰۲۲ کال د مارچ له ۲۲مې څخه تر دسمبر تر ۲۱مې پورې د دولت عواید – چې تر ډېره د ګمرک او غیر مالیاتي عوایدو پر مټ برابر شوي – ټول ټال ۱۳۵/۹ میلیارده افغانۍ (شاوخوا ۱/۵ میلیارده

ډالره) وو، چې د ۲۰۲۰ کال د همدې مودې له عوایدو سره نږدې برابر دي. په همدې حال کې، صادرات د ۲۰۲۲ کال د جنوري څخه تر نومبر پورې ۱/۷ ميليارده ډالرو ته رسېدلي، په داسې حال کې چې د ۲۰۲۱ او ۲۰۲۰ د ټول کال صادرات ارزښت په ترتيب سره ۰/۹ ميليارده او ۰/۸ ميليارده ډالر و. ستر اقتصادي شاخصونه ښيي چې کلنی انفلاسیون (پرلهپسې د يو کال په نسبت) له خپل اوج ۱۸/۳ سلنې (په جولای کې) څخه په نومبر ۲۰۲۲ کې ۹/۱ سلنې ته راټيټ شوی دی. د افغانۍ ارزښت ثابت پاتې شوی او د هر يو امريکايي ډالر په وړاندې د ۸۷ او ۹۱ افغانيو تر منځ راڅرخي.

۴۸. د نومبر په ۱۶مه، د سرپرست کابينې د ۲۰۲۲ کال د منځمهالي بودجې تصويب اعلان کړ، هغه بودجه چې د سرپرست مالیې وزير جوړه کړې وه. نوموړي وروسته د جنوري په ۱۰مه راپور ورکړ چې بودجه له ۲۳۱ ميليارده افغانيو (نږدې ۲/۵۵ ميليارده ډالره) څخه ۲۳۹ ميليارده افغانيو (شاوخوا ۲/۶۴ ميليارده ډالره) ته لوړه شوې ده، چې تر ډېره د ۷ ميليارده افغانيو (شاوخوا ۷۷ ميليونه ډالر) په اندازه د عادي (جاري) بودجې د زياتوالي له امله دی؛ او دا چې کسر بودجه له ۴۴/۷ ميليارده افغانيو (نږدې ۴۹۲ ميليونه ډالره) څخه ۴۰/۳ ميليارده افغانيو (۴۴۴ ميليونه ډالر) ته راکم شوې ده. د ملي بودجې بهيرونه لا هم د عوایدو د راټولولو او لګښت دواړو له اړخونو څخه له شفافيت څخه بېبرخې دي. د جنوري په ۲۵مه، د افغانستان مرکزي بانک اعلان وکړ چې ۱۰۰ ميليونه نوې نوټونه به تجارتي بانکونو ته وويشي او زړې او زيانمن شوی بانکي نوټونه به بېرته را ټولوي.

۴۹. برحاله چارواکو پر ځان بسیاینې ټينګار ته دوام ورکړ او کورني توليد ته يې وده ورکوله، او د خصوصي سکتور له لارې يې سوداګرې، کرنې، کان کيندنې، صنعت او زيربنايي پروژو ته لومړيتوب ورکړ. خو خصوصي سکتور لا هم له نړيوالو بانکدارۍ ستونزو، د ويزو له مشکل، د حقوقي چوکاټ په اړه له ناڅرګندتيا او له بې باوره بريښنا رسونې سره مخ دی. د ۲۸۵ کيلومتره اوږد قوش تېپه د اوبو لګولو د کانال پر جوړولو کار دوام لري، چې د برحاله چارواکو په وينا به د افغانستان په شمال کې د کرنې راتلونکې ته وده ورکړي.

۵۰. کرنيز اقتصاد لا هم له اقليمي ګواښونو سره مخامخ دی. د چاپېريال څو لسيزې تخريب، دښتې کېدو ته وده ورکړې او پرلهپسې وچکالۍ رامنځته کړې دي، چې د اقليم د بدلون پر اغېزو د افغان وګړو سخت کمزوری حالت لا پسې شديد کړی دی. برحاله چارواکو د دغو چاپېريالي ګواښونو په اړه خپله خبرتيا ښودلې، خو د پراختيايي تمويل او هغو اقليمي مالي ميکانيزمونو ته د لاسرسي جدي کمښت شته چې د خطر د کمولو تدابيرو د عملي کېدو لپاره اړين دي.

۵۱. د افغانستان لپاره ځانګړې وجهي صندوق ته دوام ورکړ چې په مستقيم ډول د افغانستان ټولنو ته ملاتړ برابر کړي، که څه هم ډېر فعاليتونه د ښځينه کارکوونکو پر کار د بنديز له امله تر اغېز لاندې راغلل. د دسمبر په ۸مه، د دغه صندوق د لارښود کميټې پرېکړه منظوره کړه چې د صندوق مشري له د ملګرو ملتونو د پراختيا پروګرام (UNDP) له استازي څخه د ملګرو ملتونو استوګن همغږي کوونکې ته انتقال شي. د فبروري تر ۲مې پورې، ۱۷ د ملګرو ملتونو ادارې، وجهي صندوقونه او پروګرامونه او ۱۲ مرسته کوونکي هېوادونه د دغه صندوق له لارې په ګډه کار کاوه. له خپل تاسيس راهيسې (د ۲۰۲۱ کال له اکتوبره)، صندوق ټول ټال ۱۷۶ ميليونه ډالر ترلاسه کړي، چې له دې څخه ۱۴۷/۶ ميليونه ډالر درې ګډو سيمهييزو پروګرامونو ته منظور شوي او ۱۱۲/۷۲ ميليونه ډالر لګول شوي دي. د ۲۰۲۲ کال تر پایه پورې، شاوخوا ۲/۲ ميليونه ګټهاخستونکو ته ملاتړ رسېدلی چې شاوخوا ۷۰۰ زره ښځې (د ټولو ۳۴ سلنه) يې په شمالي او جنوبي ولايتونو کې شاملې دي.

۵۲. ملګرو ملتونو او مهمو مرسته کوونکو د افغانستان د همغږۍ د ډلې او اړوندو ستراتيژيکو موضوعاتي کاري ډلو له لارې، د مرستو د برابرولو پر سر اونيزه همغږي ته دوام ورکړ. د افغانستان لپاره د ۲۰۲۳–۲۰۲۵ مودې د ستراتيژيک چوکاټ

جوړېدل – چې د بنسټیزو بشري اړتیاوو د فعالیتونو ګډ چوکاټ دی – تر هغه وخته ځنډول شوی چې د سرپرستو چارواکو سره روان تعامل کومو پایلو ته رسېږي.

۵۳. د سرمنشي د کورني بې‌ځایه کېدو د کړنلارې (Action Agenda on Internal Displacement) د پلي کولو لپاره، د ملي دایمي حل لاروکارې ډلې یوه ستراتیژي جوړه کړه چې د خوندیتوب پر محوریت، سیمه‌ییزو تګلارو، او د بشري، سولې او پراختیا تر منځ د اړیکو پر پیاوړتیا تمرکز لري. د راپور ورکولو په موده کې، یو ملي او پنځه سیمه‌ییزه ورکشاپونه تر سره شول، څو د عمل پلانونو پلي کول پیل کړي.

۵۴. د پلورونکو او قراردادیانو د معلوماتو د شریکولو لپاره د انلاین ډیټابیس کارول، د ملګرو ملتونو له خوا د درغلۍ او د بودجې د انحراف د خطر کچه راکمه کړې ده. د جنوري په ۳۰مه، یوناما له ۶۰ زیات د پروګرام او تدارکاتو مسوولینو ته دا روزنه ورکړه چې څنګه د قراردادیانو معلومات ډیټابیس ته پورته کړي. په ټول سیستم کې د خطرونو د مدیریت کاري ډلې د شته ګډو خطرونو ارزونه تازه ساتلې او د خطر پر وړاندې د عمل ګډ پلان یې هم جوړ کړی دی.

پنځم: بشري مرستې

۵۵. افغانستان په ټولو ۳۴ ولایتونو کې له بېسارې بشري، انساني، اقلیمي او اقتصادي کړکېچونو سره مخ دی. اټکل کېږي چې د نفوسو دوه پر دریمه برخه به په ۲۰۲۳ کال کې بشري مرستې ته اړتیا ولري – یعنې ۲۸٫۳ میلیونه تنه، چې دا د ریکارډ تر ټولو لوړه شمېره ده (په ۲۰۲۲ کې ۲۴٫۴ میلیونه او په ۲۰۲۱ کې ۱۸٫۴ میلیونه وو). د دې اړتیا پوره کولو لپاره شاوخوا ۴٫۶ میلیارده ډالرو ته اړتیا ده، چې دا په نړۍ کې تر ټولو ستر بشري تمویل غوښتنه ده. له دې وروسته چې ښځې د مرستندویو غیردولتي بنسټونو له کاره منع شوې، د ملګرو ملتونو د ښځو اداري (UN-Women) یوې سروې وموندله چې د مدني ټولنې په برخه کې له ۱۲۷ کورنیو د ښځو په مشرتابه بنسټونو څخه ۹۴ سلنه بنسټونو خپل فعالیتونه یا بشپړ یا نیمه بند کړي دي. د بندیز سکتوري اغېزې د هېواد د بشري مرستو د همغږۍ ټیم له خوا په منظم ډول څارل کېږي. اړو ښځو ته لاسرسی ورځ تر بلې ستونزمن کېږي، په ځانګړې ډول د بشري اړتیاوو د ارزونې او څارنې په برخو کې.

۵۶. په ۲۰۲۲ کال کې نږدې ۲۶ میلیونو کسانو ته بشري مرستې ورسېدې، چې پکې ۲۲٫۳ میلیونه کسان له خوړو او د عاید سرچینو له ملاتړ، ۱۳٫۳ میلیونه کسان له روغتیايي خدماتو، ۶٫۲ میلیونه ماشومان او شیدې ورکوونکې میندې له حاد خوارځواکۍ د مخنیوي او درملنې له ملاتړ، ۱۱ میلیونه کسان له اوبو، حفظ‌الصحې او د تشنابونو له مرستو، ۵۵۴٬۴۰۰ ماشومان له زده‌کړو او د زده‌کړو له موادو، ۲ میلیونه کسان له بېړني سرپناه او د کور له اساسي توکو، او ۵٫۷ میلیونه کسان لږ تر لږه له یوې بڼې د ساتنې مرستې څخه برخمن شوي دي.

۵۷. د نومبر د ۱۶مې او د فبروري د ۵مې تر منځ، د بشري مرستو ټولټې نږدې ۴٫۱ میلیونه کسانو ته د خوړو د تولید د پیاوړتیا ملاتړ ورساوه، چې پکې ۳٫۴ میلیونه کسانو ته له ځایي شرایطو سره عیار لوړ کیفیت لرونکي تصدیق شوي د غنمو تخمونه او سرې، ۵۰۰ زره کسانو ته د څارویو د ساتنې ملاتړ او د څارویو د ساتنې په برخه کې روزنه، ۹۶ زره کورنیو ته د نغدو پیسو د کار په بدل کې مرسته د مهمو ټولنیزو د اوبو لګولو تاسیساتو د رغونې لپاره، او ۱۰ زره بې‌ځمکې او د خوړو له پلوه سخت متاثره د ښځو په مشرۍ کورنیو او معیوبو کسانو ته بې‌قید او شرطه نغدې مرستې شاملې وې. له ۱۲۵ زرو ډېر څاروي (غویان)

د غوښې/پوستکې د ګوزڼ (lumpy skin disease) پر ضد په ۸۳ ولسواليو کې واکسين شول، چې شاوخوا ۷۳ زره کورنيو ته يې ملاتړ برابر کړ.

۵۸. په ۲۰۲۲ کال کې د سرې غوړې (شری/ابشورو) ۷۷٬۲۱۰ شکمنې پېښې ثبت شوې، چې ۷۷ سلنه يې د پنځو کلونو څخه کم عمره ماشومانو کې وې. د نومبر د ۱۶مې او د دسمبر د ۳۱مې تر منځ، ملګرو ملتونو په ټولو ولسواليو کې ۵/۵ ميليونه ماشومان د شري/ابشورو پر ضد واکسين کړل. د ۲۰۲۲ د مې او دسمبر تر منځ، د اوبلن حاد اسهال له اوبو کمښت سره ۲۴۲٬۵۶۲ پېښې ثبت شوې، چې ۵۵ سلنه يې د پنځو کلونو څخه کم عمره ماشومانو ته اړوندې وې، دا پېښې په ټولو ۳۴ ولايتونو کې د ۱۷۵ ولسواليو له لارې راپور شوې. له ۲۰۲۲ کال د پيل راهيسې، په افغانستان کې د وحشي ډول د پوليو ويروس (wild poliovirus type 1)دوه پېښې ثبت شوې وې.

۵۹. د جګړې اړوند ټپونو پېښې د نومبر د ۱۶مې او د جنوري د ۱۵مې تر منځ، د تېرو کالونو د همدې مودې په پرتله ۶۹ سلنه راکمې شوې؛ په دې موده کې ۱٬۰۲۴ کسانو د جګړې اړوند ټپونو درملنه ترلاسه کړې وه، په داسې حال کې چې په تېره ورته موده کې دا شمېر ۳٬۲۶۹ و. له ۲۰۲۲ کال له پيله راهيسې، ۶۶۵٬۶۸۹ هغه ماشومان چې له شديدې حادې خوارځواکۍ سره مخ وو، په ۳٬۲۰۰ بستر او غيربستري روغتيايي مرکزونو کې منل شوي او تداوي شوي؛ پکې ۴۶٬۳۶۹ هغه ماشومان هم شامل دي چې له طبي اختلالاتو سره مله وو او په ۱۲۷ بستر سرېږي ځانګو کې بستر او درمل شوي دي. له ۵۰۰ څخه ډېر ګرځنده روغتيايي او تغذيې ټيمونه لا هم لېرې پرتو سيمو ته رسېږي او هره مياشت له ۴۵۰ زرو ډېرې مشورې/معاينې برابروي.

۶۰. د نومبر د ۱۶مې او د جنوري د ۱۵مې تر منځ، ۱۳۳٬۸۸۹ کسان د افغانستان له پولې راوښتي، ثبت شول. له دې شمېر څخه ۶۵٬۰۷۰ کسان شړل شوي او ۶۸٬۸۱۹ کسان په خپله خوښه بېرته راستانه شوي وو. ټولټال ۱۲۴٬۴۵۵ کسان له ايران اسلامي جمهوريت او ۹٬۴۳۴ له پاکستان څخه راستنانه شوي دي. په ټول ۲۰۲۲ کال کې له ۹۲۴ زرو ډېرو بېسند (بېمدرکه) کډاولو افغانستان ته راوښتي وو. (دا شمېرې يوازې هغه افغان بېسند کډوال ښيي چې د هرات، نيمروز، ننګرهار او کندهار له ځلورو پوله‌ييزو ښارګوټو څخه راستنانه شوي.) په همدې موده کې نږدې ۶٬۴۲۴ افغان کډوال، چې ډېری يې له پاکستان (۶٬۰۲۹) او ايران اسلامي جمهوريت (۳۷۲) څخه وو، د ملګرو ملتونو د رضاکارانه ستنېدنې د پروګرام له لارې افغانستان ته راستانه شول. ملګرو ملتونو له ۳ ميليونو څخه زيات داخلي بېځايه شوي کسان، راستنېدونکي کډوال او کوربه ټولنې په ټول افغانستان کې په ۸۰ مهمو د ستنېدنې او بيا ادغام سيمو کې ملاتړ کړی. مرستې پکې د نجونو او هلکانو لپاره د لومړني تعليم ته ښه لاسرسی، روغتيا ته ښه لاسرسی، د کار او عايد سرچينو، سرپناه او بريښنا ملاتړ، او د اوبو او حفظ‌الصحې خدمات شامل وو. په ۲۰۲۲ کال کې لږ تر لږه ۳۹۴٬۵۷۶ کسان د جګړې او پېښو له امله تازه بېځايه شوي، چې له ۲۰۱۲ راهيسې د بېځايه شوو کسانو ټول شمېر ۵/۸ ميليونو ته رسولی. په ۲۰۲۳ کال کې اټکل کېږي چې د بېځايه شوو او زيان منونکو کډوالو شمېر شاوخوا ۶۹۱ زرو ته ورسېږي (چې يوازې ۱۱ سلنه يې به د جګړې له امله وي، او متوقع ده چې وچکالي، اقتصادي ستونزې او د صدماتو پر وړاندې د خلکو د مقاومت کمزورتيا به په زياتېدونکي ډول خلک د خپلو کورونو پرېښودو ته اړ باسي).

۶۱. د بشري مرستو د تطبيق په چارو کې د لاسوهنې پېښې لا هم لوړې پاتې شوې؛ د نومبر د ۱۶مې او د فبروري د ۵مې تر منځ ۴۹۴ پېښې ثبت شوې، په داسې حال کې چې د تېر کال په همدې موده کې دا شمېر ۱۵۳ و. په ۲۰۲۲ کال کې پر روغتيايي کارکوونکو ۳۰ بريدونه او ۳۶۲ پېښې د بشري مرستو پر کارکوونکو، شتمنيو او تاسيساتو د تاوتريخوالي او ګواښونو ثبت شوې، چې دا د ۲۰۲۱ کال له ۵۲۲ پېښو څخه د پام وړ کموالی ښيي. سربېره پر دې، ۴۰۷ پېښې چې د جنسيت پر بنسټ د سرغړونو

له ډلې دي او له برحاله چارواکو سره تړاو لري، ثبت شوي؛ پکې ۳۹ پېښې د ښځينه مرستندويو کارکوونکو پر ضد د ګواښونو او وېرولو، او ۵۷ پېښې د ښځينه مرستندويو کارکوونکو د تګ راتګ پر ازادۍ د محدوديتونو شاملې وې.

۶۲. د ماين پاکۍ خدمت د ککړو سيمو د سروې او پاکولو زمينه برابره کړې او لاسي جوړ شوي چاودېدونکي توکي او نور مهمات په خوندي ډول لرې کوي. متاثر شويو وګړو – چې نجونې او ښځې هم پکې شاملې دي – د چاودېدونکو موادو د خطر په اړه پوهاوی تر لاسه کړ، هم په ټولنو او هم د ېبرته ستنېدنې په سيمو کې. اټکل کېږي چې له ۲۰ ميليونو څخه ډېر کسان د عامه رسنيو له لارې د خطر د پوهاوي روزنو ته لاسرسی لري.

شپږم: د نشه يي توکو پر ضد مبارزه

۶۳. له دې وروسته چې د سرپرستو چارواکو له خوا په اپريل ۲۰۲۲ کې د نشه يي توکو د کښت او توليد د بنديز اعلان وشو، د ساحې راپورونو وښوده چې يادو چارواکو په سوېلي او لوېديځو سيمو کې بزګران د کوکنارو له کرلو څخه د منع کولو او نهيلي کولو هڅې کولې. خو دا چې دغه بنديز په پايله کې څومره اغېزمن تماميږي، تر ډېره به د مې څخه تر جولای پورې د حاصلاتو د فصل د باوري معلوماتو په شتون پورې تړلی وي. د ملګرو ملتونو د نشه يي توکو او جرمونو د دفتر (UNODC) د ساحې راپورونو ښودلې چې تر اوسه د بنديز د پلي کېدو کچه په هر ځای کې يو شان نه ده. د کوکنارو کرنه لا هم د ګڼو بزګرانو، په ځانګړې توګه د سوېل په سيمه کې، د نغدو عوايدو مهمه سرچينه پاتې ده.

۶۴. د بنديز په پايله کې د ترياکو بيې پورته شوې. د ۲۰۲۲ کال په نومبر کې، په ملي کچه د فارم په دروازه (farm gate) کې د وچو او لندو ترياکو منځنۍ بيه پر کيلو ۳۲۷ او ۲۰۵ ډالره وه، چې دا د ۲۰۲۱ کال د جولای د وچو ترياکو د بيې په پرتله له څلور برابره هم زياته ده. بيې هر ځای يو ډول نه وې، او په سوېلي، ختيځ او لوېديځو ولايتونو کې – چې د کوکنارو ډېره کرونده پکې کيږي – پر کيلو له ۴۰۰ ډالرو هم پورته رسېدلې وې.

۶۵. د نومبر له منځنيو ورځو راهيسې، د يو اِن او ډي سي د بديلې پراختيا پروګرام د هلمند او کندهار په ولايتونو کې ۱٬۸۲۱ کورنيو ته (چې ۵۵۸ يې د ښځو په مشرۍ وې) د کرنيزو توکو او کرنيزو مشورو او خدماتو ملاتړ ورساوه. دې کار هغو بزګرانو سره مرسته وکړه چې ۱۳۴ هکتاره د کوکنارو کروندې په قانوني حاصلاتو (جايزو محصولاتو) واړوي. له مارچ ۲۰۲۲ راهيسې، د غلو او سابو په توليد کې په منځني ډول ۲۵ سلنه زياتوالي د خلکو د خوړو خونديتوب او د عايد سرچينې ښه کړې دي. برسېره پر دې، اوه زېرمتونونه (حوضونه) چې ټوليزه ظرفيت يې ۱۵۰٬۰۰۰ مکعب متره (m^3) دی د کرنې او د څارويو د اوبو لپاره په دسمبر کې جوړ او بشپړ شول، چې شاوخوا ۲٬۱۰۰ کورنيو او ۳۵۰ کوچي/کوچګر کورنيو ته يې ګټه ورسېده. د دغو تأسيساتو د جوړولو پر مهال پېمځکو کورنيو ته ۳٬۰۸۱ د ورځنې کار زمينه برابرې شوې.

۶۶. د ملګرو ملتونو پراختيايي پروګرام او د ملګرو ملتونو له نشه يي توکو او جرمونو سره د مبارزې دفتر په ګډه د نشه يي درملو د ۱۷ د درملنې مرکزونو ته بنسټيز د خوراکي توکو بستهجات او د ژمي د اړتياوو بستې ورکړې، څو دا مرکزونه وتوانېږي په ژمي کې خپل فعاليت ته دوام ورکړي. د فبروري په ۱مه، سرپرستو چارواکو په کابل کې د ۵٬۰۰۰ بسترونو لرونکی د بيا رغونې يو مرکز پرانيست چې موخه يې د نشه يي توکو کاروونکو ته طبي درملنه او ملاتړ برابرول دي.

اووم: د ماموريت ملاتړ

۶۷. تر ۳۱ جنوري پورې، په يوناما کې د دندو د تشو کچه د نړيوالو کارکوونکو لپاره ۱۱ سلنه، د ملګرو ملتونو د رضاکارو (UNVs) لپاره ۱۵ سلنه، د ملي مسلکي افسرانو (NPOs) لپاره ۱۲ سلنه او د ملي کارکوونکو لپاره ۹ سلنه وه، په داسې حال کې چې منظور شوې کچې په ترتيب سره ۹، ۱۰، ۴ او ۴ سلنه وې. د ښځينه کارکوونکو ونډه د نړيوالو کارکوونکو په کچه ۳۱ سلنه، د ملګرو ملتونو د رضاکارو په ډله کې ۳۴ سلنه، د ملي مسلکي افسرانو تر منځ ۹ سلنه، او د ملي کارکوونکو تر منځ هم ۹ سلنه وه. د ملګرو ملتونو د ملي رضاکارو پروګرام لا هم د ځوانو افغان ښځو لپاره ملګرو ملتونو ته د دندې د موندلو يو مهم او بنسټيزه لاره پاتې شوی دی.

پر دې سربېره ، د ملګرو ملتونو د هېوادني ټيم هڅه کوله هغه اضافي ستونزې کمې کړي چې ملي ښځينه کارکوونکې يې د تګ راتګ له درکه ورسره مخ دي. په الماتاکې د ملګرو ملتونو د ګډو تاسيساتو په جوړښت کې د يوناما دفتر لا هم د کارونې لپاره موجود پاتې شوی دی. د هوايي وسايلو کافي شتون – چې پکې د هوايي عملياتو د خدمتونو ته پر وخت لاسرسی هم شامل دی – د ملګرو ملتونو لپاره د امنيتي تياري او د خطر د کمولو يو مهم او کلي فکتور دی.

اتم: مشاهدات او سپارښتنې

۶۸. په راپور ورکولو موده کې د افغانستان په اړه نړيواله پاملرنه تر ډېره د هېواد له لوړو انساني اړتياوو او همدارنګه د افغان ښځو او نجونو پر ژوند د لګېدلو لا پسې سختو محدوديتونو راڅرخي. دا دواړه اړخونه له يو بل سره نه بېلېدونکې اړيکه لري، ځکه دويم اړخ به د ټولې افغان ټولنې پر راتلونکې سخت او اوږدمهاله منفي اغېز ولري.

۶۹. د ښځو او نجونو له لوړو زده کړو محرومول، يوازې د هغوي د برابر حقونو ښکاره نقض نه دی، بلکې د هېواد پر راتلونکې پرمختګ به هم خورا ناوړه او ويجاړوونکې پايلې ولري. د نړيوالو او کورنيو مرستندويو مؤسسو له کاره د ښځو منع کول، په داسې وخت کې چې د افغانستان اړتياوې د نړۍ له تر ټولو لوړو اړتياوو څخه شمېرل کېږي، د ژغورونکو مرستو پر وړاندې منفي اغېز لري. د طالبانو د خپلو تګلارو له مخې، ښځينه ګټه‌اخيستونکې د ښځينه بشري کارکوونکو پر ګډون متکي دي، نه يوازې د خپلو اړتياوو د پېژندلو او مرستې د ترلاسه کولو لپاره، بلکې د هغه مهم نظر او فيډبک د ورکولو لپاره چې د مرستې رسونې د کيفيت او ځواب‌وينې لپاره بنسټيز ارزښت لري. که تازه لګېدلي محدوديتونه ژر نه لغوه کېږي، نو د افغانستان د اقتصادي بيا راژوندي کېدو، د بېوزلۍ د کمولو او د اوږدمهاله ټولنيز. اقتصادي پرمختګ او ثبات لپاره به ناوړه او دوامدار منفي عواقب ولري، چې پکې د دوامدار پرمختيا نړيوال هدفونه هم راځي، چې په زړه کې يې د ښځو زده کړه او واکمنتيا ځای لري.

۷۰. ما له دغو پرېکړو سره مخالفت څرګند کړی او لا به يې هم کوم. ما له افغان ښځو او نجونو سره خپل تړون او همبستګي څرګنده کړې ده، په شمول د دې چې د مؤثر عملي حللارې د موندلو لپاره له ښکېلو لوريو سره په تماس او ښکېلتيا کې يم. هغه سفرونه چې د سرمنشي مرستيالې او د بېړنيو مرستو د همغږۍ کوونکي په مشرۍ ترسره شول، زموږ د دوامدارو اړيکو يوه برخه وه، څو له برحاله (de facto) چارواکو سره د ښځو او نجونو د حقونو پر اهميت او د محدوديتونو پر ممکنه پايلو، که چېرې نه لغوه کېږي، ټينګار وشي. له برحاله چارواکو، نورو افغان لوريو او د سيمې او له سيمې بهر له هېوادونو سره خبرې اترې د دې لپاره وې چې برحاله چارواکو ته د دې پرېکړو د پايلو، د افغان ټولنې پر راتلونکې اغېز او د افغانستان او نړيوالې ټولنې تر منځ د اړيکو پر راتلونکې رڼا واچول شي.

۷۱.	طالبانو ډاډ ورکړ چې دوي د دغو پرېکړو د بېرته راګرځولو او یا د منفي اغېزو د کمولو د لارو د موندلو لپاره کار کوي. خو باور هغه وخت ټینګېدای شي چې د ښځو او نجونو د حقونو د درناوي او خوندیتوب په برخه کې د پام وړ عملي پرمختګ وشي، او همدارنګه پر نورو هغو موضوعاتو چې ثبات او پرمختګ ته اړتیا لري، لکه پراخ سیاسي ګډون او د ترهګرۍ پر ضد هڅې، اغېزمن ګامونه پورته شي.

۷۲.	برحاله چارواکي لا هم په ټوله افغانستان کې د امنیتي وضعیت د کنټرول دعوه کوي. سره له دې، د بهرنیو ترهګرو ډلو د دوامدار حضور په تړاو جدي اندېښنې پر ځای پاتې دي. هغه بریدونه چې پر ملکي وګړو کېږي، په تېره د داعش خراسان (ISIL-K)لخوا، باید ودرول شي. برحاله چارواکي باید د امنیتي او سیاسي چارو په برخو کې لا ډېر عملي ګامونه پورته کړي، په شمول د سیمې له هېوادونو او نړیوالې ټولنې سره د ترهګرۍ ضد خبرو او همغږۍ، څو د دغو ګواښونو د مخنیوي لپاره ګډې هڅې پیاوړې شي، په داسې حال کې چې د نړیوالو حقوقي مکلفیتونو درناوی هم کېږي.

۷۳.	ملکي وګړي لا هم له جګړې څخه د پاتې شونو چاودیدونکو توکو او مهماتو څخه وژل کېږي او ټپي کېږي. سربېره پر دې، د وسلو خپرېدل او د مهماتو او چاودېدونکو توکو ناامن ذخیره کول په ځانګړې توګه په ګڼ مېشتو ښاري سیمو کې د ملکي وګړو ژوند ته جدي ګواښ پېښوي. همدارنګه د دې امکان هم شته چې یاد توکي د ناقانونه کارونې لپاره واوړي، لکه ترهګري او قاچاق. ملګري ملتونه به له برحاله چارواکو سره اړیکو ته دوام ورکړي، څو د دغو ګواښونو د کمولو لپاره اړینې او مؤثرې چارې ولټول شي.

۷۴.	طالبانو هغه عمومي عفو (بخښنه) چې د واک له ترلاسه کولو وروسته یې اعلان کړه، د افغانستان د لسیزو تاوتریخوالي او غچ اخیستنې د لړۍ د پای ته رسولو هڅه وبلله. ما هماغه مهال د دې ژمنې د صادقانه او رښتینې پلي کېدو غوښتنه کړې وه. خو اوسنۍ حقیقت دا دی چې طالبان په زیاتېدونکي ډول خپله عفو نقضوي او تر پښو لاندې کوي. دا کړنې د تاوتریخوالي د پخوانیو دورو د بیا راژوندي کېدو ګواښ لوړوي او باید ژر تر ژره ودرول شي.

۷۵.	زه د برحاله چارواکو له لوري د قضایي بدني (جسمي) سزاګانو د زیاتوالي له امله ژور اندېښمن یم. دا ډول سزاګانې د ظالمانه، غیر انساني او سپکوونکې چلند یوه بڼه جوړوي او کېدای شي تر شکنجې پورې ورسېږي، چې دواړه د نړیوالو قوانینو له مخې په کلکه منع دي. زه همدارنګه د ۷ دسمبر په ورځ په عام محضر کې د یوه اعدام له ترسره کېدو هم ډېر اندېښمن یم. د بشر د حقونو کمیټې د خپل عمومي تفسیر (شمېره ۳۶، کال ۲۰۱۸) کې، چې د ژوند د حق په اړه دی او د مدني او سیاسي حقونو د نړیوال میثاق د شپږمې مادې اړوند دی چې افغانستان یې غړی دولت دی، څرګنده کړې ده چې هغه دولتونه چې اعدام (د مرګ سزا) یې تر اوسه نه دی لغوه کړی، باید د میثاق د اوومې مادې درناوی وکړي، چې له مخې یې د اعدام ځینې طریقې منع دي. که د اوومې مادې درناوی ونه شي، نو هر ډول اعدام په خپله د خپل سر او خودسرۍ په معنا تمامېږي او له شپږمې مادې سره د ټکر لامل ګرځي. کمیټې څرګنده کړې چې عامه اعدامونه د میثاق د اوومې مادې خلاف دي.

۷۶.	سیاسي فضا لا پسې تنګېږي؛ د رسنیو ازادۍ ورځ تر بلې محدودېږي او اعتراضونه ځپل کېږي. طالبانو د مهم ملي ډیالوګ او یا د سیاسي ګډون د نورو میکانیزمونو په اړه بېلابیل وړاندیزونه رد کړي دي. له لسیزو جګړې او شخړو وروسته، افغانان د ټولو ډلو او قومونو له منځه دا حق لري چې د خپل راتلونکي پر ګډ لیدلوري او ګډې اجنډې سره هوکړې ته ورسېږي او پخلا شي. زه یو ځل بیا د ملګرو ملتونو چمتووالی تکراروم چې داسې یو ملي ډیالوګ ته ملاتړ او اسانتیا برابره کړي چې د تلپاتې سولې او ملي پخلاینې لپاره بنسټ کېږدي.

۷۷.	هغه سیاسي چاپېریال چې ملګري ملتونه پکې خپل فعالیت کوي، په تېره یو کال کې ډېر بدل شوی؛ طالبان داسې پرېکړې کوي چې له نړیوالو معیارونو، اصولو او نورمونو سره سمون نه لري. د افغانستان د خلکو هوساینه زموږ لپاره تر هر څه لوړه او اساسي موضوع ده او باید همداسې پاتې شي. دې موخې ته رسېدل د صبر، اصولو او ارزښتونو پر بنسټ ولاړې ښکېلتیا ته اړتیا لري، چې د لا همغږۍ او یو موټي نړیوال دریځ پر اساس تنظیم شي. د ملګرو ملتونو لپاره، یوناما لا هم زموږ د دې ګډې ستراتیژۍ د پلي کېدو او اسانتیا اصلي او مهم وسیله ده. د مأموریت اوسنی صلاحیت او واک (ماموریت) یوناما ته کافي انعطاف ورکوي، څو له نوو بدلونونو او تحولاتو سره ځان عیار او همغږی کړي. زه وړاندیز کوم چې د یوناما ماموریت د نورو ۱۲ میاشتو لپاره اوږد شي.

۶۸.	د ملګرو ملتونو د سیاسي حضور درې ستراتیژیک اهداف، چې په ځانګړې توګه د امنیت شورا د ۲۰۲۲ کال د ۲۶۲۶ پرېکړه لیک کې تشریح شوي دي، لا هم اساسي اهمیت لري:

(الف) له ټولو اړخونو سره داسې کار کول چې اغېزمن، مسئول او ټولشموله افغان حاکمیت او ټولنه وهڅول شي او پخوا ته ولاړه شي، پداسې حال کې چې د پخلاینې بهیر ته وده ورکوي؛

(ب) د ټولو افغان نارینه‌وو او ښځو د بنسټیزو حقونو او ازادیو د درناوي او ساتنې په پیاوړتیا کې مرسته کول؛

(ج) د افغانستان د خلکو لپاره د اساسي خدمتونو د وړاندې کولو ملاتړ کول او د داسې اقتصادي او ټولنیزو شرایطو په رامنځته کولو کې ونډه اخیستل چې کولی شي د ځان بسیا کېدو او ثبات لامل شي.

۷۹.	د بشري مرستو د همغږۍ او اسانتیا، او د بنسټیزو بشري اړتیاوو په تړاو د مرستندویانو د همغږۍ، ټول ګډون حاکمیت ته د ودې ورکولو، د بشري حقونو د ساتنې او پیاوړتیا، د سیمه‌ییزې همکارۍ د ملاتړ د برابرولو، د خطر د مدیریت د همغږۍ او د ملاتړ د هغو میکانیزمونو چې موخه یې په افغانستان کې د عمومي امنیتي وضعیت ښه کول دي، هم ځانګړی اهمیت لري.

۸۰.	زه په افغانستان کې د ملګرو ملتونو د ټولو کارکوونکو، چې د زما د ځانګړې استازې روزا اوتونبایوا تر مشرۍ لاندې کار کوي، له هغوی څخه د هغوی د نه ستړې کېدونکې ژمنتیا او د افغانستان د خلکو لپاره په یوه زیاتېدونکې چاپېریال کې خدمت وړاندې کوي، په ډېر درنښت ژوره مننه څرګندوم.
